

UNIVERSITAT
JAUME I
DES DE 1991

25 ANYS

Universitat
per a majors

UNIVERSITAT
JAUME I

Tales of a Wanderer .com

MODERNISME EN CASTELLÓ

Realitzat per: Miguel Torres Cardona
Postgrau en Cultura i Patrimoni

Agraïments :

A la meua tutora Pili, per la seua ajuda i supervisió d'aquest treball, gràcies a la qual he aconseguit fer-lo.

A la meua dona, que gràcies al seu consell estic aquí en la Universitat, i per suportar tantes hores soles, per jo fer aquest treball .

INDEX

Agraïments	Pag. 2
Index	Pag. 3
Pròleg	Pag. 4
Introducció	Pag. 5
Breu Historia del Modernisme	Pag. 6 a 10
Modernisme Social	Pag. 11 a 16
Modernisme Artistic i Económic	Pag 17 a 32
Tomás Marmaneu Jover (Pintor moderniste de Castelló) Pag 32 a 37	
Fotos de la UJI	Pag. 38
Conclusions	Pag. 39 a 40
Bibliografia	Pag. 41

PRÒLEG

Quan es va parlar a l'UJI de poder fer un treball sobre el modernisme a Castelló, a mi me encantà la idea, perquè? doncs jo sóc nascut a Castelló, i vinc d'una família pagesa de tradició de Castelló, els meus avantpassats bastant antics per part del meu pare ja van néixer i van viure aquí, bé que som de soca.

Castelló és un poble que ha tingut una gran evolució en l'últim segle, a causa del tema social i econòmic, per la qual cosa s'ha convertit en una ciutat bonica i agradable per viure.

A causa de la Revolució industrial, que en cas de Castelló mes que industrial va ser una revolució agrària, ja que era un poble agrícola, que gràcies al clima i la gent pagesa amb gran judici, va desenvolupar un cultiu de taronges que va ser fonamental per a l'economia.

La burgesia castellonenca a principis del segle XX va voler demostrar el seu poder econòmic, i es va unir al moviment artístic actual, el Modernisme, el qual es va representar sobretot pels particulars, ja que els governs del moment a causa de que aquest era un moviment que venia de fora, el va vetar, als edificis públics.

Per a finalitzar m'agradaria posar el meu granet d'arena per a que si algú llig açò compregués la grandesa que te per a mi Castelló.

INTRODUCCIÓ

Casa de les Cigonyes

Sobre el Modernisme a Castelló, intentaré exposar, buscant en articles, escrits i llibres a més d'informacions de persones relacionades amb Castelló, intentant ser fidel a la realitat històrica del tema.

La veritat és que a Castelló

moltes dels edificis que en el seu moment es van realitzar, avui no estan ja, perquè a causa de l'especulació del sòl, molts d'aquests edificis, s'han transformat en edificis alts enderrocant i desfent els originals.

És cert que no he de tractar el modernisme a Castelló sense aprofundir una mica en el que va ser en si aquest moviment artístic.

Tampoc puc passar per alt un oncle avi meu que va ser pintor i dissenyador ceràmic modernista, del qual jo estic molt orgullós de pertànyer a la seva família.

*Tomas Marmaneu
Jover (Oncle Avi meu)*

Breu Historia del Modernisme

Crec que per parlar del modernisme a castellò cal parlar una mica de que i com va ser el moviment, per la qual cosa començarem amb una breu descripció del tema.

Per ha Henry James *Trasatlantic Sketches*, Boston 1875, l'arquitectura no és solament l'obra d'art més gran que es pot concebre, pel simple fet

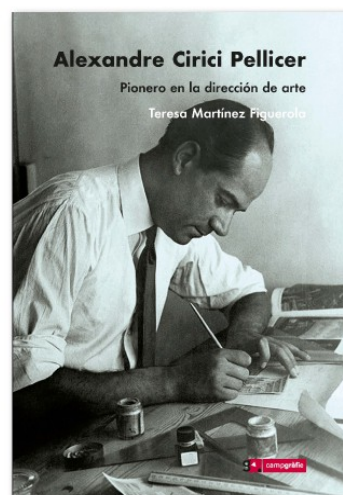
Henry James

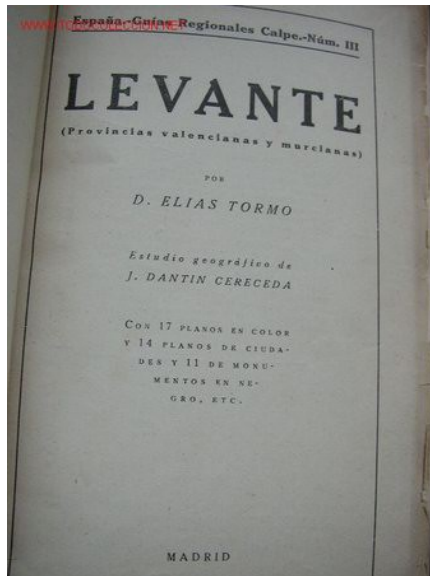
que represente, recursos ben combinats, treball, audàcia i paciència, sinó també, i en major mesura, perquè no considere a l'artista com un simple home d'ofici.

Dient-ho mes solemnement , es pot afirmar que no podem

articular els nostres sentiments, les nostres percepcions, sense el llenguatge que la tradició i la cultura ens proporcionen, i que fa possible la comunicació.

Alexandre Cirici critic d'art català, enten el modernisme arquitectònic, des d'una perspectiva sociològica , per lo que nos plantegem , el que ell anomenava l'*unanimisme* estètic modernista. Però el modernisme valencià s'ajustaria amb penes, i treballs a aquest criteri analític, perquè la cultura entre nosaltres ha generat sempre derivacions sovint imprevistes.

L'arquitectura modernista valenciana , urbana i perifèrica , Castellò, Alacant, els casos fronterers de desenvolupament industrial, també és un diagnostic incisiu de les mancances que acompanyaren aquest procés en a penes un quart de segle. n'hi ha prou amb fullejar el *Levante* del senyor Elies Tormo, publicat en 1923, això es, després del gran agost especulatiu de l'Exposició de 1909, per a adornar-se'n

justament de les seqüeles urbanístiques d'aquel *odi al gòtic* que tribulava Teodor Llorente i que va proporcionar uns beneficis tan notables a la incipient burgesia valenciana, a mig camí encara entre el terratenient i el rentier, els dos en versió domèstica. A l'Europa burgesa, durant la segona meitat del segle XIX es va consolidar una nova intel·ligència de la cultura nacional que liquida els ressentiments imperials i potencià, a nivell , artistic, el naixement de nous llenguatges expresius que sintetitzaren apropiacions locals singulars de les tendències estilístiques neoclàssiques més marcades. El modernisme aspirava, a l'internacionalisme, celebrava el procés hegemònic de les noves burgesies. El modernisme arquitectònic peninsular, exigia la renovació de les formes clàssiques per a costarse a la nova realitat constructiva , tècnica i material. Es tractava de fer unes ciutats noves.

En el cas de la societat valenciana, els arquitectes assimilaren l'informalisme estilístic modernista en el anys del seu aprenentatge professional , la majoria a l'escola de Barcelona i mes tart adaptaren unes

formules constructives, sovint arrisgades però d'insidència individualista i personalitzada sempre per les aspiracions de la clientela.

En el cas de València la crisi havia de ser forta en un món rural arrelat inexorablement en un nostàlgic *revival* medievalista una *Renaixença* que no va ser polaritzada entre Llorente i Llombart. El modernisme valencià va ser tardà, limitat sempre per el poder local, i en poques coincidències de gust.

Però el modernisme va ser també un moviment popular en la seua versió valenciana. Ací potser encerten les intuïcions de Cirici, s'hi aspirava a la *unanimitat estètica*. Arquitectes, decoradors i projectistes rejuvenien botigues, construïen mercats o dissenyaven nous espais urbans que transmetien un nou ambient modern.

El modernisme arquitectònic valencià no va poder ser mai un element

*Daniel Benito
Goerlich*

identificador d'una nova classe dirigent, perquè a València no s'en vertebrà mai.

Aquest espai de temps va ser suficient per a crear obres exquisides i sorprenents que van passar a formar part del que era genuïnament nostre.

La influència del modernisme va perdurar durant decennis en l'amor de la gent cap aquestes formes serenes i elegants, o exuberants i coloristes, que reflectien d'una manera tan adequada la idiosincràsia valenciana.

Este estil es va escampar a tot arreu de la geografia valenciana a través de les manifestacions abundantíssimes i variades, plenes de creativitat i de gràcia, del que es va denominar "*modernisme popular*".

El modernisme degut a considerarse un moviment que venie de fora, vare tindre mols detractors.

En l'any 1911 Vicente Lampérez, el va qualificar d'exòtic i imitador dels estils i de les disposicions constructives estrangeres.

També Teodoro Anasagasti, entre altres va atacar el modernisme, degut a una gran oposició que hi havia, aquesta actitud va propiciar en molts llocs l'aparició d'edificis neomudèjars i neoplaterescos i l'afirmació de la tendència nacionalista en els projectes d'edificis oficials.

Demetrio Ribes

Edifici de Correus de Castelló

El modernisme hagué de maquillar-se a voltes, com en el cas de l'edifici de Correus de Castelló projectat per Ribes.

El desenvolupament urbà de Castelló, capital de província des de l'any 1883, tingué lloc especialment en l'últim terç del segle XIX.

La part més representativa és el conjunt que formen el parc de Ribalta i les places de la Independència i de Tetuan.

L'any 1869 l'ajuntament va decidir construir el parc sobre l'antic cementari del Calvari. El 1876 van decidir ampliar-lo amb un gran quadrilàter

enjardinat, el projecte li lencar`regaren a Godofredo Ros de Ursinos,

Parc Ribalta passeig de l'art

castellonenc i
arquitecte

municipal titulat
a Barcelona el
1875 i Manuel
Montesinos

Arlandis,
arquitecte de la
diputació,

l'últim terç del
segle , van ser

els autors principals de la nova configuració urbana de Castelló.

L'eclecticisme va tindre un pes decisiu en la configuració de Castelló i és la part bàsica de l'arquitectura que s'hi va construir en els primers anys del segle XX, la presència i l'acceptació del modernisme va ser més evident en l'arquitectura privada. Per desgracia n'han enderrocat la major part dels edificis i els han substituït per construccions modernes d'una altura desmesurada que s'alcen descaradament sobre solars estrets i alteren d'una manera brutal el teixit urbà.

El modernisme en Castelló va estar, òbviament, molt influït pel de València. Els motius carnosos i vegetals de l'art *nouveau* francès, s'hi mesclen amb els angles rectes i les rigideses propis de la *secession austríaca*. Portes, vestibuls, coronaments, reixes, balcons, miradors i ceràmiques esguiten les construccions una mica per tot arreu.

Modernisme Social

En el desenvolupament de Castelló influeixen diversos factors: Social, Econòmic , Artístic i Modern.

Socialment es preocupa de donar una projecció de grandiositat i per això es va crear un parc, només sortir de l'estació del tren. Perquè la gent es sorprengués d'aquella grandiositat que oferia Castelló.

Parc Ribalta

Colomar en el Parc

El Parc Ribalta constitueix una de les zones més representatives de Castelló. La seua configuració parteix del darrer terç del segle XIX, quant Castelló inicia timidament des d'una infraestructura econòmica i social de tipus agrari, un desplegament vers la industrialització que s'imposa a tota la regió i que tot i reunir condicions per a la seua implantació, no arriba a arrelar amb força.

Al 1862 s'inagurava el tram de ferrocarril València- Sagunt- Castellò i la burgesia agrària que regia la ciutat s'apresta a desplegar una aparent *escenografia forestal* en un lloc proper a l'estació ferroviària que mostre als visitants tot el poder econòmic del seu estament, com avantsala de la gran capital que ells desitjaven establir-hi.

És a 1868 quant l'Ajuntament decideix construir al solar que ocupà l'antic cementari municipal del Calvari, un passeig que portaria el nom del pintor Ribalta, encarregant-li a l'ingenyer de camins En Lluís Alfonso la redacció del projecte i el disseny dels jardins.

Es va plantejar dins d'un contorn triangular, adossat a l'antic passeig-carretera de Morella que es perllongava quasi un quilòmetre en línia recta fins la rotonda immediata al pont del riu sec.

Pasillo Central del Parc

La traça d'andanes i massisos, amb lleugeres variants, és la mateixa que s'ha conservat fins avui.

"basseta dels peixets"

Hi han dos cercles el més gran era una pèrgola, al seu lloc, es construí un edifici circular.

Es conserva l'estatua sedent del pintor Ribalta (pintor català que aleshores se`i suposava fill de Castelló), obra de Joan B. Adsuara inaugurada el 27 de Març de 1927. l'avinguda central està decorada amb elegants bancs de ceràmica. Obra del pintor castellonenc Tomas Marmaneu Jover.

En 1876 l'ajuntament va decidir dur a terme l'ampliació o segona fase del Parc Ribalta per a la qual cosa es comptà amb els terrenys cedits pel Comte de Pestagua, conste d'un quadrat de 200 metres de costat, fou traçat també per l'engenyner En Lluís Alfonso en col·laboració amb

En Salvador Fors i el jardiner Francesc Tirado.

A les parcel·les interiors del parc apareixen sendes amb laberints, els romàntics *“passeigs del filòsof”* o *“maranyetes”*.

Impulsor de la segona fase fou Domingo Herrero, aleshores regidor i més tard alcalde de Castelló.

La construcció del Passeig de Ribalta s'inscriu dins d'unes realitzacions de gran dignitat que Castelló du a terme l'últim terç del segle XIX, per la condició de capital de província que la ciutat aïança en aquest període. Per a tindre en compte l'esforç hi ha prou en recordar que Castelló comptava l'any 1860 amb 20.000 habitants, convertits en 25.000 en 1887, per aconseguir els 30.000 el darrer any del segle.

Diferents monuments es troben escampats pel parc, al costat del temple, un bust de Tàrraga en bronze, d'Adsuara, i bust de Vicent Castell, també en bronze d'Octavi Vicent.

Tocant l'antic roserar, avui parc infantil, monument a l'Any internacional del Xiquet de 1979, en xapa metàl·lica. A l'estany, monument a Domingo Herrero, de Tomas Colon Bauzano.

Església Sagrada Família

L'església es va construir com a tema social per a cos i ànima del poble. Alçada al Barri dels Mestrets a causa de la pietat dels germans Joan i Manuel Cardona Vives, la primera pedra fou col·locada pel Bisbe de la Diòcesis de Tortosa, a la qual pertenyia Castelló, el dia 14 de Juny del 1896, conclouent-se les obres al voltant del 1900. L'any 1936 va ser convertida en mercat però va ser rehabilitada al culte després de la Guerra Civil amb la reincorporació dels frares caputxins a qui ja s'otorgà el culte a principi de segle.

Església Sagrada Família

Nau Central Església Sagrada Família

Construïda segons projecte d'En Godofredo Ros de Ursinos i Calduch (1850-1924), segueix models d'Ortiz de Villajos, i és una de les obres més significatives d'aquest arquitecte castellonenc, on barreja caràcters gòtics, mudèjars i bizantins, tot recorrent al principi de vinculació del medievalisme als edificis religiosos, amb decoració fastuosa d'arcs i columnes totalment pintades.

L'església deixa de ser convent per passar a ser parròquia l'1 de juliol de 1940; aquesta distinció fomenta el servei de comunitat al barri.

En l'estiu del 2012, després de cent nou anys de presència franciscana a la parròquia, aquests deixen la mateixa.

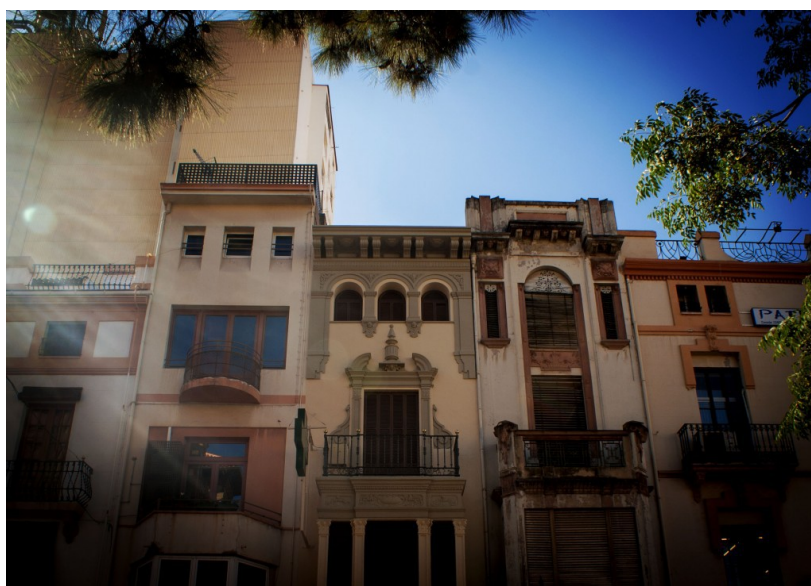
En l'actualitat, als frares o l'església de la Sagrada Família continua acollint els fidels que assisteixen a ella realitzant una important missió evangelitzadora i social.

Cal destacar la rellevància actual de la Confraria del Crist de Medinaceli o les celebracions de les Festes del carrer del Raval. Durant la tardor, la comunitat celebra: la Balma, Sta. Bàrbara, Verge de Lledó, Sant Feliu i Sant Roc del Raval.

Modernisme Artístic i Econòmic

la rellevància artística i econòmica del modernisme a Castelló es reflecteix en l'arquitectura amb què es van construir els edificis i com el moment polític no ho recolzava, va haver de realitzar-se la majoria de construccions com a tema privat, ja que en aquells moments l'espanyol era el que calia ressaltar i tot el de fora no era aconsellable.

La Plaça de Tetuán

L'antic
Ravalet, que
és una
placeta
graciosa
oberta al
carrer de
Saragossa.

Edificis en la Plaça de Tetuán L'antic Ravalet

L'edifici de Correus

Es una de les millors mostres del modernisme a Castelló de la Plana. Va ser projectat el 1916 per Demetri Ribes en col·laboració amb el castellanenc Joaquim Dicenta Vilaplana, el projecte va guanyar el concurs convocat el 1916 per a l'edifici de Correus i Telègrafs, si bé la construcció, que es va iniciar el 1928 sis mesos després de la mort de Demetri Ribes va sofrir nombrosos retards i variacions respecte al projecte

Porta lateral de l'Edifici de Correus

original. Es van finalitzar les obres el 1932.

El 1989 va ser remodelada la part interior i restaurades i netejades les façanes.

Les façanes

apareixen flanquejades per dues torretes que sobresurten lleugerament, coronades per un ràfec pronunciat i rematades per pinacles d'aires neogòtics. Es obra de rajola i de cristall amb decoració ceràmica.

Es considera de gran interès la textura amb què es confecciona el mur de l'edifici. Es caracteritza per les peculiaritats següents:

- Sòcol de carreus a la planta baixa (amb finestres menudes al semisotarrani)
- Confecció del pany, a la primera i segona plantes, en maçoneria concertada, encara que els buits sempre bordejats amb rajola vista (a la manera toledana).
- L'última planta realitzada en rajola vista, com també els cantons de l'edifici.

Molt important es el treball artístic en el maneig de la rajola, combinant-lo encertadament amb taulellets únics.

El número 17 de la Plaza de tetuán

Hi ha un edifici entre mitgeres de planta baixa i dos pisos amb cambra.

Casa de la Plaça de Tetuán 17

La façana s'organitza segons un eix vertical que conté els buits, excepte a la planta baixa en què es desdoblen en el buit d'accés al portal i en un finestral. Aquell imaginari eix que es trenca en el frontó sobre la finestra del pis superior i es corona amb dos buits aparellats de la cambra.

Les cornises que separen els pisos trenquen amb l'acusada verticalitat del edifici.

Es important reflexar l'ús als panys de la ceràmica i els dibuixos modernistes del reixat.

I sobretot La Plaça de la Independència.

Aquesta plaça, vora el parc de Ribalta agrupa els edificis modernistes més interessants.

Detall moderniste del reixat

El número 7, la Casa de les Cigonyes

Plaça de la Independència

Destaca
especialment:
encara que
tardà, és
l'edifici de
Castelló més
decididament
moderniste.
La façana
alegrement

Detall de la casa de les Cigonyes

Detall de la casa de les Cigonyes

policroma té els apilastrats pintats de blau i els fudtos adornats de garlandes ceràmiques .

Els ferros dels balcons formen dissenys molt elegants, i la ceràmica policromada està profusament present per a embellir la casa. Tenen la mateixa intenció els plafons naturalistes amb cigonyes que adornen els pedestals de les pilastres, els capitels florals i els coronaments de dobles columnetes tornassolades que sostenen poms bulbosos en l'ampit i en les curvatures serpentejants de les flors en relleu que rodegen els òculs daurats de l'àtic.

El número 5 de la Plaza de la Independencia

Godofredo Ros aplicà formes recarregades del repertori ornamental de la *secession* vienesa amb la idea de destacar

*Casa de la Plaça de la Independència
número 5*

Detall del balcò i finestra

la planta superior i el coronament de l'edifici, trobem a les pilastres, als

ampits i als plafons els tríglifs modernistes típics, i el coronament, al

Detall del Coronament

centre, forma una ogiva de timpà llaurat ricament que esta flanquejada per dos pinacles gruixuts que evoquen el neomedievalismes que

l'autor tant s'estimava.

Casa Gomez Carrer Alloza 85

Distribuida en dos eixos verticals, el de l'esquerra conté els buits d'accés

Casa Gomez, Alloza 85

al comerç en planta baixa, balcó en la primera i un xicotet buit quasi amb tractament d'altar de carrer, mentre que el de la dreta l'ocupa un pany de material ceràmic de color verd sobre porta d'accès a la vivenda.

Motlures de senzilla elaboració i una reixeria de llenguatge propi i coherent adornen aquest bell edifici.

Casa Pardo Alloza, 130.

Edifici entre mitgeres, format per una planta baixa i dues altures .

Casa Pardo Alloza, 130

En un principi eren dues cases que es van refondre en una sola , molt possiblement cap al 1915 i segons tots els indicis amb projecte d'En Francesc Tomàs Traver

Inmoble inclò en el corrent modernista valencià . Desenvolupa la façana segons dos eixos verticals que contenen els buits, flanquejats per bandes de ceràmica de color verd i amb un acabament en corba, actuant la baixant central com autèntic eix de simetria. A l'acabament de l'edifici uns pilars completen la visual.

Aquesta marcada verticalitat es trenca a la primera planta pel balcò corregut i la planta baixa es presenta com a base de tot l'edifici.

La reixeria, els pilars superiors i les formes de la porta d'entrada tenen aires inequívocament modernistes.

Acadèmia La Puríssima Enmig, 148

Acadèmia La Puríssima Enmig, 148

Edifici entre mitgeres fet entre 1915-1920 probablement segons el projecte de l'arquitecte En Godofredo Ros de Ursinos, en un dels seus últims treballs, encara que també podria ser una obra primerenca del seu fill, En Lluís Ros de Ursinos.

Consta de planta baixa i tres altures. El llenç de façana és de rajola vista, excepte peces de pedra de formes pròpies del modernisme i Art Nouveau. Alzat clarament jerarquitzat, amb balcó corregut amb dos accessos al primer pis. Al segon un altre balcó corregut de mida menor i amb un únic accés flanquejat per finestres i, a l'última altura, tres finestres.

Cal destacar el bon treball en pedra, com també la tasca de forja dels balcons.

La Farola.

La Farola

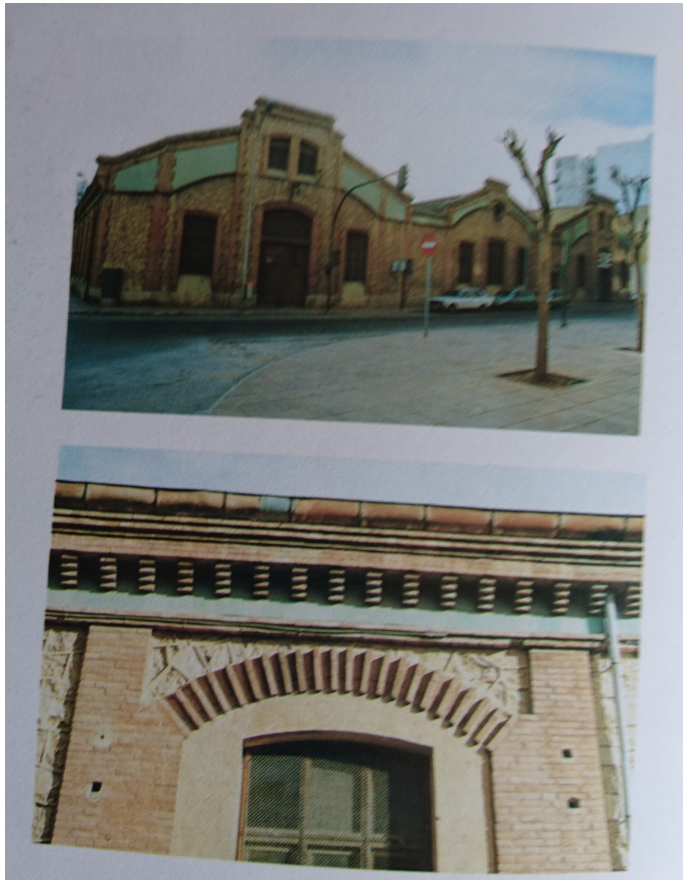
Un monument que es va alçar a la Plaza de la Independència l'any 1925. És un element característic del paisatge urbà de la ciutat, amb cinc llums, un al coronament i els altres quatre penjant d'una aspa de ferro adornada amb dracs alats que forma part d'un soport forjat sobre un basament octogonal de pedra.

L'alcalde Salvador Guinot, va anunciar la instal·lació d'una espectacular fanal de ferro forjat. El monument es va dissenyar i va construir al taller de José María Sáez López i es va convertir, de manera immediata, en un dels emblemes de la ciutat. Dos anys més tard, l'Ajuntament va licitar l'elaboració i col·locació d'una placa de marbre, al basament de la Farola, amb la inscripció commemorativa de la Coronació de la Verge de Lledó. No obstant això, no va ser massa llarga la vida d'aquella làpida, ja que en 1930 va ser destrossada.

Un any més tard, el primer Ajuntament de la República, va acordar canviar el nom de la plaça pel de Ángel García Hernández i, posteriorment, el 31 de desembre de 1940, l'Ajuntament va acordar reposar l'antic nom de Plaça de la Independència. No obstant això, els castellonencs segueixen coneixent la plaça com de la Farola ja que el monument aixecat a la mateixa, amb ocasió de ser coronada la nostra patrona, la Verge de Lledó, s'ha convertit en un dels símbols de la nostra ciutat.

Magatzem Davalos Herrero, 15

Aquest magatzem constitueix una única illa dins l'entramat urbà de la ciutat.

Magatzem Davalos

Consta de tres naus encadenades , i donen lloc al típic paisatge industrial . Els panys de paret s'han realitzat amb maçoneria carejada, els espais i els cantells es resolen amb cara vista.

En la part superior les testeres frontals es remarquen i revesteixende taulells verds, el vèrtex es resol amb doble buit o òcul, i un ampit escalonat

acabat amb teules vidriades.

Aquests contenidors són interessants per a la ciutat, i això per la singularitat de la seva silueta dins l'entramat urbà i per la bona execució de l'obra.

Cal destacar-hi el treball del cara vista, sobre tot en cornises, capcims, arcs, etc., i l'enreixat autènticament moderniste

Casa Bueso Major, 63

Es un edifici de planta baixa i tres altures. Es compon de buit en planta baixa, mirador recte de fusta en la primera, balcó sobre mirador en la segona, i balcó de menors dimensions en la tercera.

Casa Bueso

El mirador de fusta té l'ordenació típica d'aquest tipus d'elements, doble finestra al centre i moduls adjacents que es repeteixen en els laterals, encara

que aci resalta la lluerna quadriculada amb vidres cromàtics.

El diseny de la serralleria és excel·lent i s'inscriu plenament en els dibuixos modernistes més propis de Catalunya.

Casa dels Caragols Major, 78

Situada a la zona més antiga de la ciutat fou edificada seguin els plànols de Francisco Tomas Traver entre el 1911 i 1914, essent el seu promotor En Fèlix Bueso Tirado i es va haver d'enderrocar per la seua construcció dues cases del carrer Major i dues del carrer Gràcia . És va substituir un altre edifici de caràcter gòtic que havia en eixe solar.

Casa dels Caragols

Pedra cantonera del llinard

A més d'habitatge l'edifici albergà durant un temps La Càmara Agrícola, la Junta del Port, un casino. I fins i tot va arribar a ser comerç de teixits i electrodomèstics.

Els últims anys de la dècada dels setanta lamentablement, els propietaris decidiren eliminar nombrosos elements ornamentals de l'edifici, tant a l'interior com al exterior, cosa que motivà que s'iniciara un litigi davant dels tribunals competents que es va concloure amb sentència de Tribunal Suprem fallant el 20 d'octubre del 1982, obligant a la reconstrucció de l'immoble al seu estat inicial anterior a la concessió de la licència d'Obra Menor.

Adquirit el 1987 per la Generalitat Valenciana, es va procedir a la seua

rehabilitació segons projecte de J. A. Martínez García, acabant les obres el 1990. actualment és la seu de la Presidència de la Generalitat Valenciana a Castelló.

Plantejat com a casa amb planta baixa i dues altures, tot constituït els dos primers un sol habitatge i el segon dues habitacions.

Hi trobem, d'acord a l'època, la distribució jerarquitzada als diferents pisos.

Presenta dues façanes, la principal al carrer Major, i la secundària al carrer Gràcia, totes dues simètriques, amb apilasterados almohadillados que reforcen la fragmentació del mur i amb ordenació armònica de buits que van minvant segons l'altura, la part superior es corona amb àmpit d'arrel classicista.

Pati interior de la casa dels Caragols

Presenta al seu interior una distribució armònica i funcional, d'acord en els plantejaments del moment i s'estructura a través del pati, que es veu convertit en nucli central, al voltant del qual es conforma l'edifici.

El pati es configura a partir de columnes de ferro fos on s'enboquen les crugies dels pisos superiors, deixant la planta baixa amb un ampli espai que es correspon en alçària amb la superfície de les habitacions. El pati té un component articulador i estètic remarcable que el converteix en l'element més homogeni de tot l'edifici, amb ornamentació ceràmica al sòcol i porta d'accés pel vestibul d'entrada amb manera floral.

L'accés a les plantes superiors en un principi es realitzava per una elegant escala, amb elements de manera i una suau ornamentació pictòrica gens extremada, de trets orgànic-modernistes que arrancava des de la part dreta del vestibul d'entrada. Avui s'ha eliminat i s'ha disposat una escala al pati.

Entrada en planta baixa de la casa dels Caragols

Casa Ferrer Alloza, 24

Senzill edifici realitzat en rajola, com altres de l'època a Castelló, la composició de façana és molt habitual en aquest carrer, dos buits en planta baixa, portal i finestral, iguals i simètricament disposats.

En les plantes superiors, eix de simetria central, format per dos balcons de tamany decreixent en altura i culminat per dos buits en la zona de la cambra.

Casa Ferrer

És molt interessant el disseny de la reixeria amb una simbiosi de les diagonals en crestes i les belles corbes modernistes.

Segurament m'he deixat bastants edificis modernistes de Castelló, però crec que els mes interessants i representatius estan aqui reflexats, excepte error o omissió.

Tomás Marmaneu Jover

M'agradaria acabar aquest treball, amb un modest record al meu oncle avi Tomas Marmaneu Jover, que va ser un pintor de l'escola de Porcar, modernista, que si bé en principi sembla no tenir relació amb l'arquitectura modernista de Castelló, diré que es va dedicar també al disseny ceràmic, el qual si es va aplicar en la construcció.

Tomás Marmaneu Jover

Nascut a Castelló el 1892, d'una família llauradora coneguda amb el sobrenom de "els Olieres" adoctrinats per Porcar en el col·lectiu conegut com "Els Nou".

Va dur a terme la primera pràctica de l'art al taller de Castell. Per la posició econòmica de la família, va poder sufragar tres cursos, els seus

estudis de Belles Arts a l'escola valenciana de Sant Carles, on des de

1906 va compartir aula i amistat amb Porcar i Antonio Alemany Peiró, quan el blasquisme feia furor a la capital del Túria. en 1909 està documentada la seva participació en l'Exposició Regional Valenciana, abans de marxar a Barcelona, on va seguir estudis a la Llotja i va continuar perseverant en l'amistat i relació artística amb Porcar. A Barcelona, el seu estil té la fecunda influència de Federico Beltrán Massés, que caracteritzarà la seva forma de pintar.

Amor Impuro de Tomás Marmaneu - 1917

(en poder del seus hereus)

En 1918 es casa i fixa casa davant de l'estació del popular trenet "La Panderola" es dedica a la pintura decorativa i gasta bona part del patrimoni que li van deixar els seus pares en l'adquisició de llibres i discos gramafònics pels quals sentia gran devoció , aconseguint així una gran erudició que millorava amb les relacions amb

intel·lectuals de l'època, com els germans Sos Baynat, Juan Adsuara,

Federico Olucha, Manuel Doménech Teixidor, Ferran Puig, Agustí Martínez, Vicente Peris, Francisco Betoret Traver, o Manuel Sales Boli.

El seu propi domicili va ser un santuari de la cultura local, on es van muntar exposicions, es donaven conferències en què intervenien els abans esmentats amics, o s'escoltava música. D'aquestes tertúlies, segons diu el catedràtic Sos Baynat, naixeria el germen del primer Ateneu castellonenc.

El va ser l'impulsor de l'afició pictòrica de Ferran Puig, que posseïa valerós traç fauve i que per desgràcia va deixar poques mostres del seu bon fer.

Al marge, Marmaneu sortia a pintar amb els seus companys del grup "Els Nou", amb els qui va exposar en diverses ocasions al casino d'artesans, al casino regionalista o en mostres organitzades en locals cèntrics que servien d'improvisada galeria.

Banc en el Parc de Ribalta Diseny de la rajola de Marmaneu

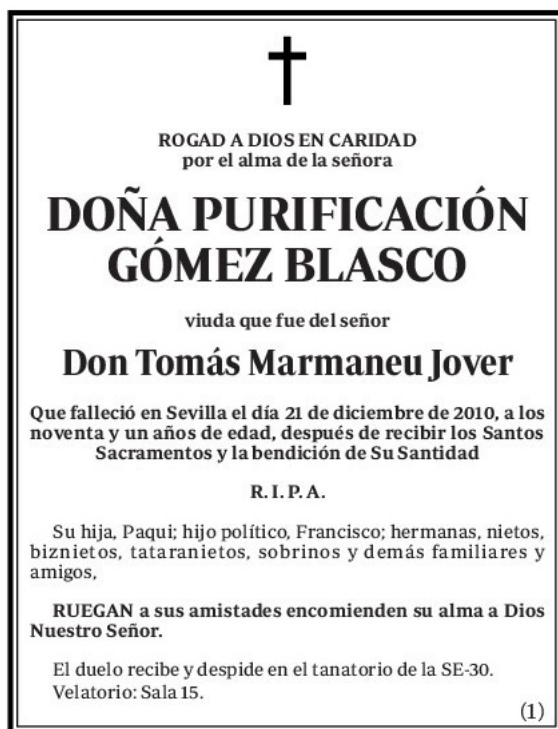

Banc en el Parc de Ribalta Diseny de la rajola de Marmaneu

El seu treball professional se centra en tasques de decoració de rajola, arribant a crear el seu propi obrador, que va fracassar en els tumultuosos temps de la Segona República.

Després de la guerra civil, Porcar li crida al seu estudi del Mas de Victorino perquè, en companyia d'altres membres del col·lectiu de pintors amics, l'ajudi en la restauració de les peces religioses de culte popular que li havien encomanat.

El 1942 emigra a Sevilla, on comença a treballar en una fàbrica de rajoles com a dissenyador i on, fins i tot, va dur a terme una exposició individual. No va poder desenvolupar més el seu menester pictòric perquè el 1945 mor als 53 anys d'edat. La seva estimada esposa va morir als 91 anys d'edat en l'any 2010.

Viuda de Tomas Marmaneu Jover

realista, i la de Beltrán Massés, del estil era impenitent deutor. del grup d'impressionistes era, sens dubte el millor dibuix i tècnica i també el de caràcter més propi i personal, amb conceptes ben establerts sobre els seus models a seguir.

La pintura que hem exposat anteriorment realitzada en l'any 1917 quan comptava amb 25 anys d'edat, *Amor impur* va ser un regal al seu amic Castell, actualment en poder dels seus hereus.

Personalment, em sento orgullós de tenir un avantpassat proper, amb tanta categoria tant artística, intel·lectual com humana.

Alla on siguis ho estigues segur que mai t'oblidarem.

Marmaneu era un artista de bon dibuix i formació sòlida, la qual cosa s'evidencia en obres de la seva època estudiantil, en poder dels seus hereus, en què la tradició del bodegó i el gerro acadèmics arriben notables nivells. en el paisatge va buscar un equilibri entre la pintura de Porcar, encara que amb un encuny mes

Vista aèrea del Campus

Jardi dels sentits

Conclusions

Les meues conclusions sobre la base del modernisme a Castelló, són, que devia de parlar una mica de que i com es va desenvolupar aquest moviment a Europa i a Espanya, per poder explicar la importància que va tenir.

L'arquitectura del s. XIX s'havia mogut dins d'una profunda contradicció tothom sentia la necessitat de trobar un llenguatge arquitectònic propi i específic que respongués a la seua època. I és en aquest context on cal situar l'aparició del Modernisme com un intent de trobar un estil modern, adequat a un temps que esperava el nou segle amb entusiasme, que estigués completament desvinculat del passat i que es basés en la utilització dels nous materials.

Un estil que no només va ser internacional (a tot Europa van sorgir moviments amb un nom molt semblant: Modernisme a Espanya, Art Nouveau a França, Modern Style a Gran Bretanya, Jugendstil a Alemanya, Sezessionsstil a Àustria ...), sinó que va encendre amb força a tots els àmbits de l'art i del disseny per crear un autèntic entorn decoratiu, controlat per l'arquitecte, capaç de aplicar-se a tots els aspectes de la vida urbana, des de les cases a les estacions, dels mobles a la decoració d'interiors, incloent els vestits dels seus propietaris.

Per tant a Espanya, va calar amb importància i aquí a Castelló van marcar les pautes la capital València, a la seua ombra es va començar a treballar-hi, però a causa del moment polític, que remarcava el saber nacional i tot el que venia de fora es menyspreava com una mica inferior. Un gran exemple d'això va ser la construcció de l'edifici de correus, creat originalment com un edifici modernista al 100%, però l'administració del

moment va fer que es modifiqués, encara que al seu pesar es va construir un edifici amb arrels modernistes el qual va ser fins premiat (el projecte).

Edifici de Correus de Castelló

L'administració no va voler donar suport al moviment Modernista, però el capital privat, volia demostrar el seu poder econòmic i social, i va construir a Castelló molts edificis d'aquest estil.

A causa de l'especulació del sòl bastants edificis Modernistes es van destruir construint en el seu lloc edificis mes alts i d'un estil mes impersonal.

Tot i això jo estic orgullós d'haver nascut i de viure a Castelló, perquè he pogut veure alguns d'aquests bells edificis modernistes.

Bibliografia

- Guia d'arquitectura Castellò Servei de publicacions de la Diputació de Castellò , 1996
- Arquitectura modernista Valenciana , Daniel Benito Goerlich , Francesc Jarque Publicació de la fundació Caixa Castellò Bancaixa 1992
- Fotos y diversidades google
- Ferran Archilés i Cardona (Castelló de la Plana, 1971)historiador valencià, professor del departament d'Història Contemporània de la Universitat de València.
- Francisca Cardona Marmaneu neboda de Tomás Marmaneu Jover i ma mare.
- Revista Ariatna Antropología cultural de Castellón y su provincia editada por la UJI